

LA VIUDA D'EFES

Encara dura la festa quan Eumolp comença a narrar el famós relat de la matrona d'Efes, una faula milèsia.

A més, Eumolp, el nostre advocat en els tràngols i el responsable de la concòrdia present, perquè l'alegria no decaigués per falta d'històries, es va posar a llançar invectives sense fi contra la lleugeresa de les dones: que fàcilment s'enamoren, amb quina rapidesa obliden fins i tot els fills, i que no hi havia cap dona tan decent que una passió adúltera no extraviés fins a fer-li perdre el cap. Va aclarir que ell no tenia al pensament antigues tragèdies o personatges històrics, sinó un fet que recordava del seu temps i que estava disposat a explicar si volíem sentir-lo. O sigui que, després d'atreure la mirada i l'atenció de tothom, va començar així:

[111] —A Efes hi havia una matrona d'una castedat tan cèlebre que acudien a contemplar-la fins i tot les dones de les poblacions veïnes. Per tant, quan va arribar l'hora de sepultar el seu marit, no es va accontentar a participar en el seguici fúnebre com és costum, amb els cabells deixats anar, o a colpejar-se el pit nu a la vista dels assistents, sinó que també va seguir el difunt fins a dins del sepulcre i, un cop col·locat en l'hipogeu a la manera grega,¹³⁰ es va posar a vetllar-ne el cos i a plorar dia i nit sense interrupció. Del seu estat d'afflicció i de la voluntat de morir per inanició no la van poder apartar ni els seus pares ni els seus familiars; els últims a anar-se'n van ser les autoritats, després de rebre també un refús. I així, aquella dona de conducta singularment exemplar, plorada per tots, ja portava cinc dies sense aliment. Tenia cura de l'afligida viuda una serventa

cilla, simulque et lacrimas commodabat lugenti et quotienscumque defecerat positum in monumento lumen renouabat. Vna igitur in tota ciuitate fabula erat: solum illud affulsisse uerum pudicitiae amorisque exemplum omnis ordinis homines confitebantur, cum interim imperator prouinciae latrones iussit crucibus affigi secundum illam casulam in qua recens cadauer matrona deflebat. Proxima ergo nocte, cum miles qui cruces asseruabat, ne quis ad sepulturam corpus detraheret, notasset sibi lumen inter monumenta clarius fulgens et gemitum lugentis audisset, uitio gentis humanae concupiit scire quis aut quid faceret. Descendit igitur in conditorium, uisaque pulcherrima muliere, primo quasi quodam monstro infernisque imaginibus turbatus substitit. Deinde ut et corpus iacentis conspexit et lacrimas considerauit faciemque unguibus sectam, ratus scilicet id quod erat, desiderium extincti non posse feminam pati, attulit in monumentum cenulam suam coepitque hortari lugentem ne perseveraret in dolore superuacuo ac nihil profuturo gemitu pectus diduceret: omnium eundem esse exitum et idem domicilium, et cetera quibus exulceratae mentes ad sanitatem reuocantur.

»At illa ignota consolatione percussa lacerauit uehementius pectus ruptosque crines super corpus iacentis imposuit. Non recessit tamen miles, sed eadem exhortatione temptauit dare mu-

fidelíssima, que fins i tot compassava les seves llàgrimes amb les de la tribulada mestressa i que revifava la llum posada en la tomba cada vegada que defallia. A tota la ciutat no es parlava d'altra cosa: la gent de tots els estaments reconeixia que aquell era un exemple veritablement únic i resplendent de castedat i amor. Mentrestant, el governador de la província va manar crucificar uns lladres a la vora de la tomba en la qual la matrona plorava les despulles recents. La nit següent, doncs, el soldat que vigilava les creus —perquè ningú no se n'endugués els cossos per donar-los sepultura— va observar una llum brillant amb més intensitat entre les tombes i va sentir els gemecs de la dona que es planyia. Llavors, empès per una flaqueza ben humana, va desitjar saber qui era o què feia. Així que va baixar al sepulcre i, quan va veure aquella dona tan bella, en un primer moment va quedar-se paralitzat, torbat com si es tractés d'un espectre o una aparició del més enllà. Tot seguit, en veure el cos del difunt i en observar les llàgrimes i la cara tota esgarrapada, va entendre de què es tractava realment: la dona sentia una insuportable enyorança pel mort. Aleshores va dur fins a la tomba el seu frugal sopar i va començar a exhortar l'afligida viuda perquè no perseverés en un dolor inútil i perquè no es trenqués el cor amb uns gemecs que no servien de res, aduint-li que tots tenim la mateixa fi i el mateix estatge darrer, entre altres raons amb les quals es restitueix la salut de les ments ferides.

»Però ella, colpida per la consolació d'aquell desconegut, es va picar amb més violència el pit i va amollar els cabells arrencats sobre el cos del difunt. Tanmateix el soldat no es va batre pas en retirada, sinó que, insistint en la seva exhortació, va provar de donar menjar a la pobra dona. Però va ser la serventa, se-

lierculae cibum, donec ancilla uini odore corrupta primum ipsa porrexit ad humanitatem inuitantis uictam manum, deinde re-
fecta potione et cibo expugnare dominae pertinaciam coepit et:
“Quid proderit”, inquit, “hoc tibi, si soluta inedia fueris, si te
uiuam sepelieris, si antequam fata poscant indemnatum spiritum
effuderis?”

Id cinerem aut manes credis sentire sepultos?

Vis tu reuiuiscere! Vis discusso muliebri errore quam diu licue-
rit, lucis commodis frui! Ipsum te iacentis corpus admonere de-
bet ut uiuas.”

»Nemo inuitus audit cum cogitur aut cibum sumere aut
uiuere. Itaque mulier aliquot dierum abstinentia sicca passa est
frangi pertinaciam suam, nec minus auide repleuit se cibo quam
ancilla, quae prior uicta est. [112] Ceterum scitis quid plerum-
que soleat temptare humanam satietatem. Quibus blanditiis im-
petrauerat miles ut matrona uellet uiuere, isdem etiam pudic-
itiam eius aggressus est. Nec deformis aut infacundus iuuenis
castae uidebatur, conciliante gratiam ancilla ac subinde dicente:

“Placitone etiam pugnabis amori?”

»Quid diutius moror? Ne hanc quidem partem corporis mulier
abstinuit, uictorque miles utrumque persuasit. Iacuerunt ergo
una non tantum illa nocte qua nuptias fecerunt, sed postero

duïda per l'olor del vi, la primera a rendir-se, allargant la mà cap a la seva invitació humanitària. Després, refeta per la beguda i el menjar, va emprendre l'atac contra l'obstinació de la seva senyora i va dir: “¿Què hi guanyaràs, si et consumeixes per inanició, si t'enterres viva, si abans que ho reclami el destí entregues la teva ànima innocent?

¿Creus que, d'això, en són conscients, la cendra o els manes
[enterrats?]¹³¹

Vols tornar a viure! Vols superar aquest error en què cauen les dones i fruit dels dons de la vida tant de temps com t'hagi estat concedit! El mateix cos estès aquí t'ha d'induir a viure.”

»Ningú no escolta a desgrat quan se'l força a menjar o a viure. Així que la dona, exhausta per l'abstinència d'uns quants dies, va consentir a trencar la seva obstinació i es va afartar amb no menys avidesa que la serventa, que s'havia rendit abans. [112] Però ja sabeu quina temptació sol rondar l'ésser humà quan està tip. Amb les mateixes manyagueries amb les quals havia aconseguit que la matrona volgués viure, el soldat va iniciar també l'assalt de la seva castedat. El jove no li semblava pas lleig ni mancat de xerrera, a aquella dona tan decent, sobretot quan la serventa la predisposava al seu favor i repetia sense parar:

“¿Lluitaràs també contra un amor que t'agrada?”¹³²

»¿Per què m'he d'allargar més? Tampoc en aquesta part del cos la dona no va guardar abstinència, i els dots persuasius del soldat van obtenir la victòria en tots dos flancs. Van jeure plegats, doncs, no sols aquella “nit de nocés”, sinó també l'endemà i l'al-

etiam ac tertio die, praeculis uidelicet conditorii foribus ut quisquis ex notis ignotisque ad monumentum uenisset, putaret expirasse super corpus uiri pudicissimam uxorem. Ceterum, delectatus miles et forma mulieris et secreto, quicquid boni per facultates poterat coemebat et prima statim nocte in monumentum ferebat.

»Itaque unius cruciarii parentes ut uiderunt laxatam custodiam, detraxere nocte pendentem supremoque mandauerunt officio. At miles circumscriptus dum desidet, ut postero die uidit unam sine cadauere crucem, ueritus supplicium, mulieri quid accidisset exponit: nec se expectaturum iudicis sententiam, sed gladio ius dicturum ignauiae suae. Commodaret modo illa perituro locum et fatale conditorium <commune> familiari ac uiro faceret. Mulier non minus misericors quam pudica: “Ne istud”, inquit, “dii sinant ut eodem tempore duorum mihi carissimorum hominum duo funera spectem. Malo mortuum impendere quam uiuum occidere.” Secundum hanc orationem iubet ex arca corpus mariti sui tolli atque illi quae uacabat cruci affigi. Vsus est miles ingenio prudentissimae feminae, posteroque die populus miratus est qua ratione mortuus isset in crucem.

tre, naturalment amb les portes de la tomba tancades perquè qualsevol conegut o desconegut que s'acostés al sepulcre es pensés que aquella esposa tan casta havia expirat damunt el cos del marit. El soldat, doncs, seduït tant per la bellesa de la dona com pel secret de les trobades, comprava tot el que de bo li permetia la seva economia i de seguida que es feia de nit corria a dur-ho a la tomba.

»Va ser així que els familiars d'un dels crucificats, en veure relaxada la guàrdia, a la nit van baixar el cos penjat i li van retre el darrer comiat. Però el soldat, a qui havien burlat mentre s'escapolia del seu deure, quan l'endemà va veure una creu sense cadàver, amb la por del càstig, va posar al corrent la dona del que havia passat: va afegir que no estava disposat a esperar la sentència del jutge, sinó que ell mateix dictaria justícia a la seva pròpia negligència. Per tant, li va demanar que ella fes lloc per al mort imminent i que donés a la tomba un destí compartit alhora per a l'amic i per al marit. La dona, no menys compassiva que casta, va dir: "No permetin pas els déus que assisteixi alhora als dos funerals dels dos homes que he estimat més. Prefereixo sacrificar el mort que matar el viu." D'acord amb aquestes paraules, va fer treure el cos del marit del llit fúnebre i clavar-lo en aquella creu que havia quedat buida. El soldat es va beneficiar de l'enginy d'aquella dona tan sagaç, i l'endemà la gent es demanava astorada com era que el mort havia pujat fins a la creu.